

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

וירא

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק טו / כה

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושתיים לבריאה
שנת מאה ועשרים לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכות

הרב החסיד ר' יהודה בן-ציון בן חנה שיחי'
ירון

לרגל יום ההולדת שלו לאוישו"ט, ביום הבהיר - כ"ף מ"ח
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י זוגתו

מרת רבקה בת רחל שתחי' ירון

ומשפחתם שיחיו

הי' שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner

In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*

To Dedicate This Publication

In Honor Of Your Family Or A Loved One

For More Info. Call:

(718) 753-6844 or (323) 934-7095

or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

To DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

א. מדוע קורא הזהר לבאר שחפר אברהם – "באר יצחק"?

בוהר הקדוש נאמר: "תלתא אינון דקיימו בסהדותא לאסדהא, ואלין אינון: באר דיצחק, גורל, ואבנא דשוי יהושע, וכו' (=שלושה דברים קיימים לעדות ואלו הם: באר של יצחק, הגורל ואבנו של יהושע, וכו'). באר דיצחק מנלן, (=באר יצחק מנין?) דכתיב (פרשתנו²) בעבור תהיה לי לעדה וגו'."

הדברים אינם מובנים, שהרי הפסוק "בעבור תהיה לי לעדה" נאמר על הבאר שחפר אברהם, ומדוע נקראת בוהר הקדוש "באר יצחק". הרמ"ז מזכיר תמיהה זו³ ואומר: "זה (=בעבור תהיה לי לעדה) אברהם אמרו, אלא הבאר שחפר (אברהם) הוא באר יצחק"⁴.

אך הסבר זה עצמו דורש ביאור: כיצד ייתכן לומר על הבאר שחפר אברהם שהיא "באר יצחק"?

ב. תשובת ה"לקוטי לוי יצחק" על שאלה זו

אבי מורי בהערותיו על גליון הזהר כותב⁵ בנושא זה: "יחס הבאר ליצחק אם שכתוב זה באברהם, הוא מפני שבאר דאברהם סתמו פלשתים אחרי מותו, ויצחק חפרו מחדש כמ"ש⁶: "וישב יצחק ויחפור כו' ויקרא להן שמות כשמות⁷ אשר קרא להן אביו"⁸. ועיין מזה "בתורה אור" ריש פרשת תולדות עיין שם. לכן ייחסו ליצחק."

לכאורה, פירושו של אבי מורי הוא ההיפך

מפירוש הרמ"ז: לפי פירוש הרמ"ז ה"באר שחפר (אברהם) הוא באר דיצחק". הכוונה היא שהבאר היא בעיקרה בארו של יצחק, אלא שחפירת הבאר היתה ע"י אברהם. לעומת זאת משתמע מפירושו של אבי מורי ז"ל ההיפך: בעיקרה זוהי "באר דאברהם", אך כיוון שיצחק חפרה בשנית, ייחס אותה הכתוב ליצחק.

מובן, שלפי פנימיות הענין של חפירת הבארות יש מקום והסבר לשני הפירושים. צריך להבין, אם כן, במה מתבטא ההבדל ביניהם, ומדוע בחר אבי מורי לפרש את הענין באופן שונה (והפוך) מפירוש הרמ"ז (המובא פעמים רבות בחסידות⁹), במקום להסבירו.

בסוף פירושו מפנה אבי לעיין במקום אחר¹⁰, באומרו: "ועיין מזה ב"תורה אור" ריש פרשת תולדות, עיין שם".

ג. אברהם – קו החסד, יצחק – קו הגבורה

עיין במקור זה ב"תורה אור"¹¹ מגלה, כי מדובר שם על עבודותיהם השונות של אברהם ושל יצחק: עבודתו של אברהם היא עבודה בקו החסד¹² – הורדת השפע ממעלה למטה, ואילו עבודתו של יצחק היא עבודה בקו הגבורה¹² – העלאה ממטה למעלה.

לכן אנו מוצאים שלגבי אברהם נאמר¹³ "אברהם אוהבי", ולגבי יצחק נאמר¹⁴ "ויפחד יצחק", שהרי אהבה נובעת ממידת החסד, ופחד (יראה), מקורו במידת הגבורה. בהתאם להבדל שבין עבודת אברהם

(9) ובספרי אאמ"ר. וראה לקוטי לוי יצחק (לוח"א) ע' ב, ות"ל שיוונתי לדעתו הקדושה ז"ל זיע"א.
 (10) ובפרט (כמדובר כמה פעמים) שהערת נכתבו בקיצור (מפני חוסר נייר וכו') ובכ"מ סמך על המבואר במק"א.
 (11) ובארוכה – בתו"ח ר"פ תולדות.
 (12) ורק שמכיון ש, כל המדות כלולות זו מזו, ומיוחדות זו בזו – גם באברהם ה' (בהעלם) העבודה דקו הגבורה, וכן ביצחק – העבודה דקו החסד (אגה"ק ס"ג. ובכ"מ).
 (13) ישע"י מא, ת.
 (14) ויצא לא, מב.

יכול לקיים המצוה ד"ואכלת ושבעת וברכת"¹² לאמיתתה עד שהקב"ה יושיבנו על שולחנו להסעודה דלעתיד לבוא.

(משיחות ש"פ וירא, ח"י מרחשון תשנ"ב)

(12) עקב ת, יו"ד.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגנוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind> יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

התקופה השייכת למזמור צדי"ק, שסימו וחותמו "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו' ומעשה ידינו כוננהו", דקאי על בית המקדש דלעתיד⁷, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁸.

* * *

ועוד והוא העיקר:

נוסף על המבואר לעיל שקיימת מציאות של משיח בניצוח משיח (בחי' היחידה) שבכאו"א מישראל, קיימת גם מציאות של משיח כפשוטו (יחידה הכללית) – כידוע ש"בכל דור ודור נולד א' מזרע יהודה שהוא ראוי להיות משיח לישראל"⁹, "א' הראוי מצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו"¹⁰, ואילו לא היו מתערבים ענינים בלתי רצויים המונעים ומעכבים כו', ה' מתגלה ובא בפועל ממש.

וע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, משיח¹¹ שבדורנו, שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו, הרי, בימינו אלו נתבטלו כל המניעות והעיכובים כו', וכיון שכן, ישנה (לא רק המציאות דמשיח, אלא) גם ההתגלות דמשיח, ועכשיו צריכים רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש!

. . . וכיון שכן, מובן, שכל הענינים וכל הפעולות חדורים בעניני משיח וגאולה, כולל גם באכילתו ושתייתו, שמשתוקק לסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר, עד כדי כך שגם לאחר הסעודה נשאר רעב לסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר, ובמילא, טוען להקב"ה שאינו

(7) מדרש תהלים עה"פ.

(8) בשלח טו, יז.

(9) פ"ה הברטנורא למגילת רות.

(10) ראה שו"ת חת"ס חו"מ (ח"ו) בסופו (סצ"ח). וראה שו"ת פאת השדה מע' האל"ף כלל ע' ועוד.

(11) יחידה הכללית, שמאירה ומתגלה בנשמתו של נשיא הדור, שכולל את כל נש"י שבדור (ראה ד"ה פדה בשלום בשערי תשובה לאדהאמ"צ פ"ב).

לעבודת יצחק, מבאר אדמו"ר הזקן שם (ב"תורה אור"¹¹) את הסיבה לכך שאת הבארות שחפר אברהם – סתמו הפלשתים, ודווקא ע"י יצחק, נפתחו הבארות, והיא: פלשתים יכולים לסתור את קו החסד של הקדושה אך לא את קו הגבורה.

ד. פלשתים – מבוי המפולש

ההסבר לכך הוא:

"פלשתים" הוא מלשון "מבוי המפולש"¹⁵ (מבוי הפתוח משני צדדיו), וזהו מה שנאמר¹⁵ ע"י רז"ל¹⁶ "פלשתים ליצנים היו", כי ליצנות נובעת "מצד פתיחות הלב ביותר, שהוא פתוח ומפולש מכל צד".

ענין חפירת הבארות ע"י אברהם נובע גם הוא מהתרחבות. זוהי עבודה של התרחבות מצד החסד של הקדושה – בכיוון של אהבה, תענוג ושמחה באלקות "בהתגברות גדולה ביותר מכפי המידה", ולפיכך קיימת האפשרות של "ויסתמום פלשתים", כי התרחבות הקדושה מאפשרת נתינת כח ("ניקה") ל"פלשתים", שהם התרחבות של כוחות הטומאה, הסותרת לקדושה.

אלא שהניקה וההתנגדות של ה"חיצונים" (כוחות הטומאה) אינה יכולה להתקיים בשעה שמידתו של אברהם מאירה בגלוי בנפש האדם, כלומר בעת שהאור האלקי מאיר בגלוי באהבה ובעונג. רק כאשר האור והעונג נסתרים, יכולה התרחבות הלב להביא להוללות ולשמחה של ה"קליפה" (הטומאה).

עובדה זו מודגשת בפסוק "ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם". דווקא לאחר שנפרד ממנו עבודת האהבה של הקדושה ("מות אברהם"),

(15) בכל הבא לקמן – ראה לקו"ת ואתחנן ה, א. תו"ח שם פ"ז.

וראה גם תו"א סא, ג ואילך [הובא באה"ת תולדות (תת, א) – הגהות להמאמר שבתו"א ר"פ תולדות], ש"פלשתים שבקליפה הם הלצים... הרחבת פיו כו", ושהתרחבות זו היא הלעו"ז של "בחי' התגלות השמחה דבתיקוה ה' בפילוש ובגלוי כו'".

(15*) משנה עירובין ספ"ט. ועוד.
(16) ע"י יט, א.

ונשארה רק התרחבות הלב, דווקא אז יש מקום להתנגדות "פלשתים" ("ויסתמום פלשתים"). לעומת זאת אין הפלשתים יכולים לסתום את בארות יצחק, כי חפירת הבארות ע"י יצחק היא עבודה של יראה ופחד דקדושה, ופלשתים שהם "לעומת זה" של חסד דקדושה, אינם יכולים לסתום את בארות יצחק, שענינם כל גבורה דקדושה, שהרי¹⁷ "אין ביכולת כל מידה שב"לעומת זה" (בטומאה) להיות מנוגד, רק (=אלא) למידה שכנגדו בקדושה".

ה. גם את בארות אברהם אין

פלשתים יכולים לסתום

לאחר שנחפרו שוב ע"י יצחק

לא רק את בארות יצחק לא יכלו פלשתים לסתום (כפי שהוסבר לעיל), אלא יתירה מכך: גם את הבארות של אברהם, שענינם חסד, לא יכלו פלשתים לסתום לאחר חפירתם בשנית על-ידי יצחק¹⁸.

וההסבר לכך הוא:

מידת האהבה קשורה עם הרגשת מציאות עצמית ("יש מי שאוהב"), אבל יראה (וקבלת עול) היא בבחינת התבטלות, "ביטול המציאות"¹⁹. לכן, כאשר עבודת היהודי היא באהבה ובשמחה בלבד, הוא נמצא עדיין במצב של "ישות", הרגשת הישות העצמית, ולמרות שזוהי ישות של קדושה, הוא יכול להגיע למצב של "ישות" פשוטה, ואז הוא יכול להידרדר ממדרגת ההתרחבות דקדושה, שהוא נמצא בה בשעת התפילה, למדרגת ההתרחבות דקליפה – הוללות וליצנות. אך אם העבודה מלווה ביראה וקבלת עול, אין²⁰ ההתבטלות והיפך

(17) כ"ה בלקו"ת שם. ובתו"ח שם (פ"ז) שמצד היראה והפחד דיצחק [לא רק שא"א להיות ממנה יניקה לקליפת פלשתים, אלא יתירה מזה] "גא יוכל ליטב במושב ליצנים וישגא מאוד ההוללות". וראה לקמן סעיף ה'.

(18) כן מפורש בתו"ח שם.

(19) תו"א קיד, ד. ביאורו" פא, א. ובכ"מ (ראה במצויין בס' הערכים חב"ד ח"א ע' רעט ואילך).

(20) בלקו"ת שם, שהטעם ש"אין להוללות ושמחה דקליפה יכולת כלל לעמוד נגד מדת היראה והפחד דקדושה" הוא לפי ש"אין כלל לעומת זה של היראה" [נשם, שגם היראה כשהיא רק לבדה, יש לה ג"כ מנגד מבחי' הגבורה דקליפה

הוספה

בשורת הגאולה

מז.

פעולתו של אדנ"ע ביסוד ישיבת תומכי תמימים – כמבואר בשיחתו הידועה¹ בענין „כל היוצא למלחמת בית דוד“, שתלמידי תומכי תמימים הם „חיילי בית דוד“ שיוצאים למלחמת בית דוד נגד אלו „אשר חרפו עקבות משיחך“², ובלשון הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח³: „ילחם מלחמות ה' עד ש„נצח“, כמרומו גם בהמשך הכתובים ד„אשר חרפו עקבות משיחך“ – „ברוך ה' לעולם אמן ואמן“⁴, ש„אמן“ (ועאכו"כ ב"פ אמן) מורה על הנצחון במלחמה⁵, שעי"ז נעשה ביאת וגילוי דוד מלכא משיחא בפועל ממש.

ובהדגשה יתירה בדורנו זה – דור השלישי לאדנ"ע ולתלמידיו חיילי בית דוד, שבו מסתיימת ונשלמת עבודתם של חיילי בית דוד להביא את הגאולה בפועל ממש ע"י דוד מלכא משיחא, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בחיים חיותו בעלמא דין שכבר נסתיימה ונשלמה כל העבודה, ועומדים מוכנים לקבלת דוד מלכא משיחא, ועאכו"כ לאחרי המשך העבודה באופן ש„נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע“⁶.

ובדורנו זה נמצאים כבר בשנת הצדי"ק – לאחרי סיום שנת הפ"ט, הקשורה עם מזמור הפ"ט, שסיומו וחותרו „אשר חרפו עקבות משיחך“, „ברוך ה' לעולם אמן ואמן“, גמר הנצחון דמלחמת בית דוד, ומתחילה

הישות מאפשרים את נתינת הכח ל"חיצונים", גם אם קיימת התרחבות של אהבה ושמחה. לכן מובן שפלשתים לא יכלו לסתום את בארות אברהם לאחר שנחפרו בשנית ע"י יצחק. בבארות אברהם (עבודת האהבה והשמחה) נמצאת עתה גם חפירת יצחק (התבטלות, יראה וקבלת עול), דבר המונע נתינת כוח ל"חיצונים" (כוחות הטומאה), ולכן לא²¹ נפסק עוד נביעתם.

ו. לפי הסבר זה העיקר בבארות הוא עבודת אברהם

לפי ההסבר הנ"ל מובן שהבארות שחפר אברהם, למרות שהפלשתים סתמו ויצחק חפר בשנית, למרות כל זאת הן בעיקרן בארות אברהם – עבודה של אהבה ושמחה. פעולתו של יצחק (יראה וקבלת עול) נעשתה כדי לשמור על האהבה והשמחה.

לכן מפרש אבי מורי שכוננת הזהר הקדוש בביטוי „באר דיצחק“ איננה שעצם הבאר היא של יצחק (כפירוש הרמ"ז), אלא שהבאר היא „באר דאברהם“, ורק „ייחסו ליצחק“, כיוון שעבודת אברהם מתקיימת ע"י עבודת יצחק.

ז. ההסבר לפי תורת החסידות

ההסברה בפירוש הנ"ל של הרמ"ז על-פי תורת החסידות.

ורק ע"י הצטרפות והתכללות ב' המדות דקדושה (אהבה ויראה). או (דוקא) לא יוכלו המנגדים שבלעומת זה לנגוע בהן¹. אבל באירוי הזהר שם, שמצד הביטול שביראה. אין בה גם בחי' מקור להסתעפות ניקת החיצונים. ולהעיר גם מתו"ח שם, שמצד היראה והפחד „הוא מרגיז מאד על יצה"ר... ומדחה אותו בשמאל דוחה... לבער הרע מקרבו“.

ולהעיר גם מהמבואר בתו"א בשלח (סא, ד), שבכדי שמהשמה דקדושה לא יפול בשמחה של הוללות „צריך להקדים לה היראה שריא ראשית העבודה ועיקרה ושרשה“ – שמהו משמע, אשר זה שיראה מונעת את היניקה של בחי' פלשתים דקליפה היא [לא רק מצד שההוללות דקליפה אינה הלע"ז של היראה, אלא גם] מצד המעלה המיוחדת שביראה. ולהעיר שבלקו"ת שם מציינ „ועמ"ש ע"פ אלה תולדות יצחק וסד"ה ויהי בשלח פרעה כו' ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (המאמרים שבתו"א הנ"ל), ע"ש. ואכ"מ.

(21) לשון אדה"ז בתו"א ר"פ תולדות (יו, ג), והכוונה ב„נביעתם“ היא – לנביעת מי החסידים דאברהם, כמפורש בתו"ח שם פ"ז.

ענין חפירת הבארות הוא, באופן כללי, עבודה ממטה למעלה, עבודה הנובעת מקו הגבורה של יצחק – דבר המוסבר במספר מקומות²². לכן מפרש הרמ"ז שהבאר שייכת בעיקר ליצחק (באר דיצחק), כלומר לקו הגבורה, אך היתה כאן גם התערבות של פעולת אברהם – קו החסד.

כמ"כ יש להוסיף: בזהר אין מדובר על הבאר כשלעצמה, אלא על הבאר כ"עדות". לכן היא נקראת „באר יצחק“ כיוון שמטרת ה"עדות" היא להביא לקיום הדבר שעליו מעידים (העדות מבטלת את הערעורים על הדבר²³), וקיומה של הבאר נגרם ע"י יצחק²⁴.

ח. התבטאות הענין בעבודת האדם

הענין בעבודת האדם: עבודת היהודי צריכה להיות עבודה של יראה והתבטלות, אך מפני גדולת מעלתה של השמחה²⁵, צריך להתערב בה גם קו השמחה (אבל על השמחה להיות מוסתרת, בהעלם²⁶).

דברי אדמו"ר הזקן ב"תורה אור" (ריש פרשת תולדות) שעי" חפירת דיצחק לא נפסק עוד נביעתם" (של בארות אברהם), מוכיחים שפעולת יצחק (קו הגבורה) היא בכך, שבאמצעותה התקיימו בארות אברהם – עבודה של אהבה ושמחה.

פירוש הדברים הוא, שהעבודה תהיה בקו האהבה²⁷ והשמחה כמאמר הזהר²⁸ "לית

(22) ראה תו"א שם ובתו"ח שם פ"ד, שהטעם שיצחק חפר בארות, לפי „שהוא בחי' גילוי מטה למעלה“. ובתו"ח שם (רפ"ה). וראה תו"א שם: למה אנו מוצאים בתורה דגם אברהם איש החסד ה' עוסק ג"כ בחפירת בארות.

(23) גדר עדות זו ע"פ פשוטו של מקרא ראה לקו"ש ח"ט ע' 331 ואילך.

(24) עפ"ז יומתק פ"י האו"ח דלעיל הערה 4.

(25) ראה רמב"ם סוף הלכות לולב. תניא פכ"ו. ועוד.

(26) להעיר מלקו"ת שמע"צ (פת, ד) שבכל השנה (משא"כ ביו"ט) „השמחה גנוזה בעבודה“.

(27) ראה קונטרס העבודה פ"א ופ"ג.

(28) כן הובא בכ"מ בדא"ח (ראה לקו"ת שלה מב, ג.

ובכ"מ). ובזה"ב נה, ב: לית לי פולחנא לקב"ה (אלא כמה רחימותא. ובזה"ב רסז, א: „דלית לך פולחנא כמו רחימותא דקב"ה“.

(1) שיחת שמח"ת תרס"א – לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך. ס' השיחות תש"ב ס"ע 141 ואילך.

(2) תהלים פט, נב.

(3) ספ"א.

(4) שם, נג.

(5) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(6) תבוא כט, ג.

הברית מגיעה לגמרי מלמעלה²⁹.

[ובדומה לכך אצל ישמעאל אשר נימול בגיל י"ג שנה, כשכבר היה בר דעת – נמצא, שישמעאל הסכים בשכלו למול את עצמו ולהתקשר עם הקדוש־ברוך־הוא³⁰].

דוקא אצל יצחק, שנימול לשמונה ימים, היה גלוי כיצד הענין של ברית מילה הוא – קשר הנוצר (לא מצד האדם הנימול, נברא, אלא) לגמרי מצד הקדוש־ברוך־הוא. (משיחת אחרון של פסח תשמ"א)

(29) סוג בפ"ע (בנדר"ו) – מילה דגרות ווכללות ענין הגירות): אינו בר הכנה ולא עוד אלא אפילו עבר על כל מצות דיל' (היפך דעביד נייחא) – ניתנה לו ברית (וגרות) עונס – אבל (מאידך גיסא) תלוי זה אך ורק בהחלטתו מצ"ע

להתגייר, כי אין כל ציווי כלל לב"ג להתגייר (משא"כ באברהם וישמעאל). ואכ"מ. (30) ראה בארוכה לקו"ש שצויין בהערה 21.

פולחנא כפולחנא דרחימותא" (=אין עבודה כעבודת האהבה), אך כדי ש"יתקיים בו

השמחה צריך להקדים לה היראה²⁹ וקבלת עול מלכות שמים.

(משיחת ש"פ וילך תשל"ה)

(29) תו"א סא, ד.

וירא ב

א.

חביבות יצחק לגבי ישמעאל בכך שנימול לשמונה ימים

במדרש! מסופר, כי 'יצחק וישמעאל היו מדיינים זה עם זה, זה אומר אני חביב ממך שנמלתי לשלש עשרה שנה וזה אומר חביב אני ממך שנמלתי לח' ימים".

צריך להבין: העובדה ש'נמלתי לשלש עשרה שנה' מובן בפשטות מדוע בכוחה לגרום שיהיה יותר, 'חביב' (כטענת ישמעאל המובאת בהמשך המדרש²) – 'שהיה ספק בידי למחות ולא מחיתי'; אך איזו יתרון ומעלה יש בכך ש'נמלתי לח' ימים' שמשום כך טען יצחק 'חביב אני ממך'³?

המפרשים⁴ מסבירים, כי המעלה היא בכך (1) בראשית רבה פרשתנו פנ"ה, ד. וראה הנסמן בהערה הבאה.

(2) ועד"ו הוא בתיב"ע ופרש"י פרשתנו כב, א. נ"א בב"ר שם. תנחומא באבער פרשתנו מב. וראה רש"י לך טו, ז. – ובתנחומא פרשתנו (יח): וסבלתי את הצער. אבל להעיר שמאריכות הלשון בב"ר שם משמע, דמה שישמעאל טען, 'שהי' ספק בידי למחות כו" הו"ע נוסף על מה שאמר לפניו, 'שנמלתי לי"ג שנה' (ודוקא ע"ז אמר יצחק, הלואי כו"). וראה נור הקודש הלשם לבי"ר שם (ד"ה נ"א). וי"ל שהמעלה ב'נמלתי לי"ג שנה' היא כפשטות הלשון – שהי' לויקום מצוה של בר חיובא (- גם קודם מ"ת, ראה דחול – כולל פרש"י – עה"פ (תולדות כה, כו) ויגדלו הנערים), משא"כ יצחק שנימול לח' ימים אין שייך אצלו קיום מצוה. ולהעיר מלשון הגמרא (סנהדרין פט, ב): אני גדול ממך במצות.

(3) ולהעיר, שבמקומות שבהערה הקודמת (תיב"ע ופרש"י (פרשתנו), סנהדרין, תנחומא, תנחומא באבער ונ"א שבב"ר) – הובאה רק טענת ישמעאל שהוא גדול מיצחק, ולא מה שאמר יצחק, 'אני חביב ממך'.

(4) יפה תואר לבי"ר שם. וראה יפה תואר השלם שם עוד ביאורים (בהדיון שבין יצחק וישמעאל). ואכ"מ.

ש'מצוה בשעתה עדיף' – והרי מצוות מילה זמנה, 'לח' ימים⁵.

אך עדיין אין זה 'חלק', כי

[נוסף לכך שהקדוש־ברוך־הוא ציוה את ישמעאל למול רק בהיותו בן י"ג, ולפיכך אין מקום לומר שחסרה לו המעלה של 'מצוה בשעתה', שכן לגביו היתה אז (בן י"ג שנה) 'שעתה' של המצוה⁶.

(וכפי שדובר פעם⁷ מהו הטעם לכך שאברהם אבינו היה יכול למול את עצמו ביום הכפורים⁸, בעוד הדין הוא שמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ויום־טוב⁹ – ואברהם אבינו הרי קיים את התורה כולה עד שלא ניתנה¹⁰ – כי מכיון שאז נצטווה על המילה, היתה זו אצלו מילה בזמנה),

הרי נוסף לזה:]

הענין של 'מצוה בשעתה עדיף' היא רק מעלה פרטית בקיום המצוה – זמן המצוה, ואם כן, כיצד יתכן להשוות את החביבות של קיום המצוה, 'בשעתה' למעלה של מילת ישמעאל,

(5) לך יו, יב.

(6) אבל בזה י"ל שכוונת המדרש היא, שזה שדוקא ביצחק נתקיימה המצוה בשעתה כפי שנצטווה אברהם (לך שם) לדורות – מורה על חביבותו בעיני ה' (ויזמתק עפ"ז לשון המדרש, 'חביב ממך' ולא 'גדול ממך' ע"ד הלשון בהמקומות שבהערה 2). וישמעאל טען דמה שניתנה לו לי"ג שנה כשהוא בר חיובא (כנ"ל הערה 2) מורה על חביבותו.

(7) לקו"ש [המתורגם] ח"י ע' 134 הערה 16.

(8) פרקי דר"א פכ"ט (הובא גם בתוס' דלקמן. בחיי לך יו, ג) – או בט"ו ניסן, הו"ט דפסח (ראה תוד"ה אלא – ר"ה יא, א. וראה חדא"ג מהרש"א שם. סה"ד ב"א מז).

(9) שבת קלב, ב.

(10) משנה סוף קידושין. יומא כה, ב.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו זרבינו

מלך המשיח

ויה"ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ה)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו זרבינו מלך המשיח

לעולם ועד

בין הנימול ובין הקדוש־ברוך־הוא, כביכול. כמו כריתת ברית בין שני אוהבים: כאשר ברצונם להבטיח כי האהבה ביניהם תהיה באופן ששום דבר או מצב לא יפריע לה – הם מחזקים זאת בתוקף ועוז על־ידי שהם כורתים ביניהם ברית¹⁶.

אלא, בנוגע לכריתת ברית בין שני אנשים – היות ואצל נברא ייתכנו שינויים – יתכן שגם הברית תבטל לאחר מכן; אך כאשר הקדוש־ברוך־הוא עושה „ברית“, ובענייננו – עם בני ישראל (על־ידי שיהודי מל את עצמו), הרי זו „ברית עולם“, ולא יתכן בה כל שינוי¹⁷.

אשר זהו אחד מן הביאורים¹⁸ מדוע אברהם אבינו לא מל את עצמו עד שהקדוש־ברוך־הוא ציווהו על כך – אף על פי שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה¹⁹ – משום שנברא, להיותו בעל שינוי, אינו יכול לפעול בכח עצמו עניין הקיים לעולם. „ברית עולם“, ברית נצחית; דבר זה יכול להיפעל רק בכח הבורא המצווה (ונותן את הכח) אשר „והיתה בריתי... לברית עולם“.

ג. הסיבה למילה בגיל שמונה ימים

בכך גם יובן מדוע זמנה של ברית מילה היא דוקא בקטנות קטנותו של האדם, בגיל שמונה ימים, כאשר הנימול עודו תינוק ולגמרי אין ביכולתו להשתתף בכח עצמו בקיום המצוה: דבר שהאדם מבצע באמצעות כוחותיו שלו, דורש הכנה וזמן עד שהוא מוכן אליו מספיק ויש ביכולתו לעשותו; מה שאין כן ה„ברית“ הנעשית על־ידי מצות מילה באה לגמרי מצד הבורא – לא קיימת שום „תפיסת ידי האדם“ הנימול בזה.

פעולת המצוה עצמה אכן נעשית על־ידי אדם, אך הברית הנוצרת בעקבות כך – נפעלת

(16) לקו"ת ר"פ נצבים (מד, ב) ובכ"מ. וראה תו"א ס"פ לך (בנוגע למילה). וראה הערה הבאה.

(17) להעיר מתו"ח ס"פ לך (צד, ג ואילך), ש„ענין הברית דמילה הוא בחי' כר"ב העצמות" שהוא רק לאות וזכרון, ולא בשביל שלא יפרדו שא"ל להם להפרד כלל לעולם". ע"ש. (18) ראה בארוכה „ע"ד החסידות" ד"ה בעצם היום הזה – תו"א ותו"ח ס"פ לך. ועוד.

ולכן בקיום מצות מילה שלו לא היה מודגש וניכר בגילוי, כי זוהי „ברית“ וקשר המגיע במלואו ולחלוטין רק מלמעלה.

זאת אומרת: גם אצל אברהם לא היתה עבודתו הקודמת בבחינת כלי לברית, עילה וגרם לברית – משום, שכנ"ל: הברית הנפעלת על־ידי מילה – ברית עולם, באופן נצחי – אינה בחיק הנברא, כי אין ביכולת נברא הנכלל בהגדרה „כל הווה נפסד“²⁴ (=קיומו בטל ואינו נצחי) לפעול בדבר שכזה (ענין נצחי); הגדול שבגדולים (המבין את המצוה על בוריה) אינו „קרוב“ לכך יותר מאשר קטן שבקטנים –

אלא, עבודת אברהם היתה רק ענין של הכנה לברית – על־ידי שעשה את עבודתו בשלימות, עד כמה שנברא יכול לעשות בתור נברא, נתן לו אחר כך הקדוש־ברוך־הוא מתנה מלמעלה²⁵ שתהיה לו „ברית עולם“,

(בדומה לנאמר „אי לאו דעביד נייחא לנפשיה לא יהיב ליה מתנתא“²⁶ [=אילו לא היה גורם לו נחת רוח לא היה נותן לו מתנה] – ה„נייחא לנפשיה“ אינו תשלום עבור המתנה ובוודאי לא דבר שמכריח לתת לו את המתנה, משום שמתנה באה מצד הנותן; אבל, מאידך, ניתנת המתנה דוקא כאשר קיים „עביד נייחא לנפשיה“).

אמנם עם כל זאת, מכיון שהדבר בא לאחר הקדמת העבודה של אברהם – הרי בקיום מצוות מילה על־ידי היתה „מעורבת“ העבודה שלו²⁷, עד שגם עצם מצוות המילה היתה כרוכה ב„החלטות“ – „שהוא צריך למול את עצמו“²⁸. ולכן, לא היה מודגש וניכר בגילוי בכך כיצד

(לב, א). – וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה (ע' 84 ואילך) שעי"י המילה נתוסף באברהם (לא רק עוד פרט, כי"א) עילוי ושלימות בכללות עבודתו, וגם בעבודתו שגפ"ז. ע"ש.

(24) מו"ח ח"ב פכ"ו. ובכ"מ. (25) ראה לעיל הערה 19 – והרי זוהי בחי' מתנה (לקו"ת שה"ש כד, ב).

(26) כן תובא בכ"מ. וראה גיטין ג, ב. ב"ב קנו, רע"א. וראה גם מגילה כו, ב. ב"מ טו, א.

(27) וי"ל שזוהו ג"כ פ"ל מש"נ (נחמ"ל ט, ח. וקאי (גם) על מילה – ב"ר פמ"ט, ב. רש"י ישן לך יז, כד) וזכרות עמו הברית – נוסף על פש"ט – שעשיית המילה הייתה ע"י אברהם.

(28) „היום יום" ט' חשוון. – והיינו שקיום מצות מילה דאברהם ה' לא רק בקב"ע לבד, כי"א שגם מצד שכלו הוא, „החליט" לשלוח למול א"ע (ומצד החלטתו זכה ל„וירא אליו ה'" – היום יום שם).

לגמרי מצד הקדוש־ברוך־הוא¹⁹. זאת אומרת: אין הכוונה שעל־ידי מצות מילה מתקשר האדם עם הקדוש־ברוך־הוא, אלא להיפך: בשעה שיהודי נימול, מקשר הקדוש־ברוך־הוא את היהודי עמו ב„ברית עולם“.

ולכן אין כל טעם לחכות עד שהילד יהיה גדול ויוכל להשתתף בעצמו בקיום המצווה, משום שבכל מקרה לא תהא זו כלל הפעולה שלו; ולכן, אדרבה – בהודמנות הראשונה (בה) התינוק חזק מספיק²⁰ מלים אותו.

ד. עבודת אברהם היתה „הכנה“ לברית, אצל יצחק ברית שכולה מלמעלה

על פי זה תובן גם המעלה של מילת יצחק – ה„ראשון הנימול לשמונה ימים“¹² – לגבי מילת אברהם²⁰ (וישמעאל)²¹:

לאברהם ניתנה מצוות מילה רק לאחר שהכין את עצמו לכך, על־ידי עבודתו הקודמת עד שמלאו לו צ"ט שנה, והיה בכך סדר והדרגה: החל מ„הכיר את בוראו“ (בהתאם למדרגות השונות בכך²²: בן שלש, בן ארבעים, בן ארבעים ושמונה), עבודתו לפרסם אלקות בעולם, וכו', עד לשלימות הנעלית ביותר האפשרית אצל נברא – ורק אחר־כך ניתנה לו (מלמעלה) מצוות מילה, שעל ידה נעשה „תמים“²³.

(19) כמבואר בכ"מ (ר"ה למנצח על השמינית לקו"ת תזריע (כ, סע"ג ואילך), סדור שער המילה (קלט, א ואילך), אוה"ת ויקרא (כרך ב') ע' תקב ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות מילה חלק ב (ט, ב ואילך). ועוד) שמילה היא בחי' אתעדל"ע שאין אתעדל"ת מגעת שם, ופעולת המילה היא רק הסרת הערלה המסתירה על גילוי זה. ע"ש.

(20) ראה מו"ח (ח"ג פמ"ט קרוב לסופו) בטעם שמלין לשמונת ימים. – וראה במקומות שבהערה הקודמת (24) שייכות בין מילה ליום השמיני דוקא (בחי' שמיני שלמעלה מהשתל" – וראה שו"ת הרשב"א (ח"א ס"ט) שמיני שומר ההיקף).

(20*) וראה תו"ח לך (פח, א) ש„הי' נפש יעקב יותר שלם" מיצחק, כי „יצחק הוליד ליעקב כשהי' מהול בן ח' (27) וי"ל שזוהו ג"כ פ"ל מש"נ (נחמ"ל ט, ח. וקאי (גם) על מילה – ב"ר פמ"ט, ב. רש"י ישן לך יז, כד) וזכרות עמו הברית – נוסף על פש"ט – שעשיית המילה הייתה ע"י אברהם.

(21) „היום יום" ט' חשוון. – והיינו שקיום מצות מילה דאברהם ה' לא רק בקב"ע לבד, כי"א שגם מצד שכלו הוא, „החליט" לשלוח למול א"ע (ומצד החלטתו זכה ל„וירא אליו ה'" – היום יום שם).

(22) ראה בכ"ז בארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"כ ע' 17 ואילך. וש"ל. (23) לך יז, א ובפרש"י שם (מב"ר רפמ"ו). וראה נדרים

שהיא מעלה בנוגע לכללות קיום המצוה („שהיה ספק בידי למחות ולא מחיתי“), שבשל כך יאמר יצחק „חביבי אני ממך“?

בהכרח לומר, שהענין של „נימול לשמונה ימים“ אינו רק פרט במצוה – זמנה, כי אם, הוא נוגע לכללות ענין המילה; מילה לשמונה ימים היא בגדר ואיכות אחרת.

הדבר מוכח גם מדברי חו"ל¹¹: „אדם הראשון נצטווה על שבע מצוות... נה ניתוסף לו אבר מן החי... אברהם נצטווה על המילה, יצחק חנכה לשמונה ימים“ (משום שיצחק „היה הראשון הנימול לשמונה ימים“¹²).

ולכאורה: מדוע מחלק המדרש את מצוות מילה לשתיים¹³ – הציווי עליה (לאברהם) והענין של „חנכה לשמונה ימים“ (על־ידי יצחק) – האם מפני שניתוסף אצל יצחק פרט (אחד) של „נימול לשמונה ימים“ די בכך כדי לייחס לו את ה„חינוך“ של מצות מילה¹⁴? ויתירה מזו – להחשיב זאת כחלוקה בפני עצמה – בדומה לחילוק ולהוספה של מצות מילה לגבי אבר מן החי...?

ומכך מוכח, שהענין של „נימול לשמונה ימים“ פועל חידוש עיקרי בכללות ענין המילה.

ב. ברית עולם – רק בכוחו של הקב"ה

ויש לומר ההסבר בזה:

התוכן של ברית מילה הוא (בלשון הפסוק¹⁵), „והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם“: על־ידי ברית מילה נעשה קשר נצחי

(11) שהש"ר עה"פ (שה"ש א, ב) ישקני גו' (ה). ועד"ו הוא בפסיקתא דר"כ פ' בחדוש השלישי בתחלתו. וראה סיום הערה הבאה.

(12) מ"כ"ל לשהש"ר שם. ובתחומא שמות ד: שהוא התחיל במילה תחלה לשמונה. וראה ב"ר (פנ"ג ז), יצא חוק לעולם, ובמדרש לקח טוב שם (פרשתנו כא, ג) „למול בן ח' ימים“ (כפי' הרד"ל ומהר"זו בב"ר שם). וי"ג בהמשך המאמר בב"ר שם, ש„חזינה לשמונה“ (כהלשון בשהש"ר (ועד"ו בפסיקתא דר"כ שם) ולא „שניתנה לשמונה“ (ראה ב"ר הוצאת תיאודור אלבק).

(13) ראה יפה קול לשהש"ר שם. (14) וראה שמו"ר (פ"ל ט) דחשיב רק אברהם וכו"ה ברמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"א. (15) לך יז, יג. ועד"ו שם, ז.